

C.E.Kühl

JORDENS ARBEJDE

(Fortsættelse af 'Jordens Tydning'. 1977?)

Naturligvis har alt menneskeligt virke med jorden at gøre. Men forholdet må først og fremmest være selvfølgelig, ubekymret - hvorved jorden frigør os til at bekymre os om det jordiske. Og ikke alle jordens tydninger er indbygget i al vor gøren og laden. Grunden og stedet er det vanskeligt at komme udenom - komme under, bort fra. Men mange jordiske gøremål finder sted som arrangementer på en flade: de reflekterer højden, ikke dybden - og giver følgelig heller ikke plads for jordens stoflighed. Storbyeksistensen gennemfører som sådan den sande overfladiskhed - eller sigter imod den: på gulv og gade, i to og en halv dimension og med træk og slip som en sidste - lys og håndterlig - forbindelse med underlagene ved den ikke sig selv i modsætning til nogen dybde eller i abstraktion fra noget stof.

Bonden, jordbrugeren, forsamler alle jordens tydninger i sit virke. Og netop dybden og stoffet forholder han sig til. Som sådan forstår han vel ikke, hvad der sker under overfladen, men han lader det heller ikke underforstået. Han ser væksten bryde frem som det rodslagnes udtryk, og som sådan lader han den være. Han ved, at den kun rækker ud i lyset, for så vidt den får lov til at stikke i dybden og fæstne sig. Han giver mørket, hvad mørkets er, fordi det ikke tåler at komme for dagen.

En god del af bondearbejdet foregår ganske vist ikke på marken. Arbejdet derhjemme tager sin del af bondehusholdningens arbejdsår. Men også det er vendt imod den givende jord. Først går arbejdet ud på at bringe afgrøden til veje. Dernæst går det ud på at føre det tilvejebragte til huse. Endelig drejer det sig om at forarbejde det hjembragte. Til denne sekvens lægger sig alt, hvad bonden ellers gør ved sine redskaber, sine dyr og sin gård. Det hele begynder altså på marken. Bonden må ankre op i agerens nærhed. Han er bofast, så længe forankringen holder: så længe jorden giver.

På marken har bonden i princippet to slags bestillinger: han kan gøre noget ved det, som er på jorden, det jordiske, og han kan gøre noget ved jorden "selv". Det sidste sker for det førstes skyld, men derved bestemmes bonden selv som det, han først er: jordens dyrker. Han gør det og det ved jorden for engang at kunne høste de og de jordiske frugter. Skal pottemageren frembringe en lerkrukke, må han gøre noget ved leret. Skal skomageren frembringe et par lædersko, må han gøre noget ved læderet. Bonden kan ikke på samme måde frembringe afgrøden. Han kender ikke stoffet, hvoraf den skal formes, og må have tilsvarende vage begreber om selve formen. Men han kan hjælpe væksten på vej: gøre noget ved jorden, hvori den fæstner sig, hvoraf den spirer, hvorpå den modnes.

Hvorledes med det, som er i jorden? Det underjordiske hører på den ene side med til det, der findes på jorden. På den anden side kan det, som er i jorden, selv være, blive til eller forstås som jord. De grænser altså op til hinanden, de to bestillinger: at gøre noget ved det jordiske og at gøre noget ved jorden. Når bonden fjerner den sten og den og den, som i det tidlige forår højst anes over agerskorpen og måske først bemærkes, når ploven slår sig, da er det stenene, han gør noget ved. Efter endt arbejde kan han kaste et blik på marken som helhed og sige om den, at den er blevet rensat for de værste sten: det var jorden, han gjorde noget ved.

På en måde har bonden ikke ret meget at gøre ved jorden, hvis vi tæller typer i en gøremålernes typologi og fastholder, at jordens arbejde forsamler alle jordens tydninger i sig. I al sin analytiske kompleksitet pålægger jorden "selv" jordens arbejde en modsvarende enkelhed. Lyder det paradoksalt?

Arbejdets veje og muligheder er utallige. Men netop i sin mangfoldighed lader arbejdet sig bedst og først tænke ved mangfoldigheden af de *ting*, det udretter. At frembringe, at skabe, at producere: i den formende-formgivende stoffet finder arbejdet sine paradigmer. Jordens arbejde - at gøre noget ved et bestemt jordstykke, at gøre noget ved jorden et bestemt sted - er ikke med i puljen. Jordens

arbejde udretter ikke ting. Jorden har nok den fornødne stofflighed, men giver vi stoffet form, skiller vi samtidig jorden fra sine tre første tydninger. Jordens arbejde drejer sig så at sige om at gøre noget ved jorden uden at gøre noget *ud af* den. Det giver ikke bonden så vældig mange muligheder, så længe mangfoldigheden helst tælles på ting, og arbejdet helst ses som kroppens indgreb og ikke som øjets indsats i venten og vågen. Vi prøver med tre-fire typer eller så:

(1) Bonden kan ændre jordens overflade: give den en bestemt *kurvatur*. Han kan gøre sin ager furet, højrygget, flad, hul etc..

(2) Han kan også bringe det, der var overflade, ned i dybden, og det, der var dybde, op til overfladen. Det øverste skal blive det nederste, og det nederste skal blive det øverste. Men ikke nok med det. Det næstøverste skal også blive det næstnederste, lige som det næstnederste skal blive det næstøverste - og så fremdeles. Det ordnes alt sammen i et tag: bonden kan *vende* jorden et bestemt sted på ageren, mange steder på ageren som helhed.

(3) Den tredje type indbefatter enhver *modifikation* af jordens *kvalitet*, enhver ændring af dens stofflighed, behør, konsistens o.s.v. Ved jordens kvalitet forstar jeg enhver *blivende* egenskab ved jordstykket som lokaliseret jordbund for vækst, så vel som enhver *akut* bestemmelse af, hvorledes samme jord har det. Der er tale om et meget omfattende begreb - og om noget, det overhovedet er vanskeligt at begribe. Hvor omfattende kvaliteten imidlertid end tænkes, er dens modifikationer som direkte udvirkelige ved arbejdet med jorden begrænsede:

Bonden kan (a1) bringe noget ned i jorden og (a2) tage noget op af jorden, eller han kan (b) modificere jordens kvalitet uden at bringe noget ned i eller tage noget op fra jorden.

(a1) Hvis det, der bringes ned i jorden, straks eller med tiden antager bestemmelse af jord ved netop at opgive enhver bestemmelse, så er der tale om en ændring af jordstykkets stofflighed. Jordblanding (f.eks. *mergling*) og *gødskning* er gode eksempler.

Hvis det, der bringes ned i jorden, bestemmer jorden under opretholdelse af sin egen bestemmelse, så er der tale om en ændring af jordens - jordstykkets - behør. Nedlægning af drænrør er et eksempel.

Hvis bonden bringer noget ned i jorden uden at ændre jordens stofflighed eller behør, så er det overhovedet ikke jorden, han gør noget ved. Såningen er det vigtigste eksempel. Såkornet hører par excellence hjemme i jorden, idet jordens arbejde par excellence sker med sigte på, hvad jorden gør ved sæden. Men netop åbningen mod den vækst, der nærer sig af jorden, og som jorden er bund for, bestemmer sæden som noget andet end jord. Følgelig gør såningen ikke noget ved jorden, men ved såkornet.

(a2) Om det, der tages op af jorden, siger vi, at det enten bestemt, inden det tages op, eller bliver det, for så vidt det tages op. Et guldhorn er allerede et guldhorn, inden det kommer for en ny dag. En håndfuld jord bliver først en håndfuld jord, når den samles op.

At trække en bestemt ukrudtsplante op med rode eller lette jorden for en stor sten er at ændre jordens behør ved at fjerne det ubehørige.

At luge marken eller rense den for de værste sten er at ændre jorden i stofflig henseende.

(b) Det er også muligt at modificere jordens kvalitet uden at bringe noget ned i eller tage noget op fra jorden. I så fald er ændringen nødvendigvis en ændring af jordens stofflighed - lidt nærmere betegnet drejer det sig vel om jordens "konsistens". Nu kan også det at bringe noget ned i eller tage noget op fra jorden betyde en ændring i jordens konsistens. Pointen er imidlertid, at der gives kvalitative modifikationer, der lader stofmassen uforandret, og at disse modifikationer alle har at gøre med jordens konsistens.

Omtrent som jordens *kurvatur* lod sig følge af et opmærksomt øje, er konsistensen et håndens begreb: et begreb om det, vi med lukkede øjne får ud af at smuldre en håndfuld jord, stikke fingeren i jorden eller gøre hvad som helst, der teknisk eller kropsligt forlænger disse operationer. At løsne jorden, gøre den lettere, mere luftig, skør, jævn, fast etc. er at ændre jordens konsistens. Ved harvning og tromling sker en sådan ændring i princippet uden at noget bringes ned i eller tages op fra jorden.

Det er vanskeligt at bringe jordens arbejde på begreber. Antagelig fordi begrebet selv som begreb

- og således som vi næsten kan høre det på ordet - er af håndværkets snarere end af jordbrugets orden. Håndværkerens hånd slipper sit greb ved det færdige resultat. Når skomageren er færdig, er skoene færdige. Arbejdet udvirker, hvad resultatet vil kendes på. Bonden derimod har jorden som mellemværende imellem indgreb og resultat. Jordens arbejde udvirker ikke det, jorden vil kendes på. Igennem århundreder har bonden - eksempelvis - spredt møget, pløjet det ned og kendt sin jord på de vækster, til hvilke den foranlediget viste tilbøjelighed. Når bonden har pløjet gødningen ned, er hans indgreb bragt til en ende. Først da *begynder* det mørke mangfoldige, og han har blot at give tid. Mangfoldigheden lader sig vel modsvare af den indsigt, der valgte den rette art og tilstand, den rette mængde, det rette tidspunkt, men ikke af kroppens egne momenter.

Man kan måske sige, at de stoflige ændringer af jorden er særlig vanskelige at belyse i en praksis, fordi de er øjet fjernest. Jordens arbejde udretter dog aldrig noget så synligt som den skabte tings skikkelse. Du kan *se* på tingen, om den er ordentligt lavet: du kan se, hvorledes den *vil vise sig* i brug. Og er du ikke sikker, så grib den, prøv den! Hvorledes ser en mark ud, som er "ordentligt pløjet"? Svaret bliver et svar i tegn, der kvalificerer tiden for arbejdet - vejret og omstændighederne - nok så meget som furernes øjensynlige dybde og bredde. Og hvorledes blive sikker? Måske ved at vente og se? Når det er tid for tegnene at gå i opfyldelse, er arbejdets tid for længst forpasset. Jordens arbejde lader sig ikke gøre om.

Den formede ting er der, til den er forbrugt: arbejdet står skrevet, til det ikke længere kan ses. Jordens arbejde er en replik, der tages op af naturen, kommenteres og fortøner sig med sit eget præg. Jordens arbejde vil bevægelse, ikke form.

Tingenes arbejde - arbejdet med at lave ting - er sig klart bestræbt ved formen og afsluttes ved værket som en organisk helhed. Jordens arbejde afsluttes som en mere eller mindre ujævn brudflade i en langt større organisk udvikling. Derfor, når vi forsøger at karakterisere dette arbejde ved det udvirkede, må vi tage ujævnhederne med. Dersom vi insisterer på helheden - det organiske - bliver det ikke arbejdet, vi griber med karakteristikken.

Imidlertid må allerede sproget selv have form på jordens arbejde for at kunne betegne det. Ikke værket, men redskabet tilbyder en sådan forankring. Vi holder det således for en rimelig karakteristik af bondens arbejde, når det eksempelvis hedder sig, at han *pløjer*, dvs. arbejder med pløjerredskabet. Og en uddybning vil udrede tiden for pløjningen og angive plovens type eller indstilling snarere end at beskæftige sig med, hvad der "kommer ud af" pløjningen. Forklaringen er på en måde enkel: Hvad andet kan der komme ud af at pløje en mark end netop dette, at den bliver - pløjet? Anderledes med håndværkerens arbejde. "Han klipper, han hamrer, han skærer etc." er præliminære og helt utilstrækkelige bestemmelser af, hvad en håndværker gør. De savner rekurs til det, der skal blive ud af arbejdet, og som arbejdet selv afsluttende går op i.

Tingenes arbejde vil form. Jordens arbejde derimod formår at lade redskabet forbinde stof og menneske uden formens mellemkomst. Med redskabet er gøremålet betegnet, og med gøremålet er redskabet betegnet. Vi taler da om *bearbejdning* af jorden. At pløje marken vil slet og ret sige at bruge plov på den. At pløje marken er derfor at bearbejde jorden. At pløje noget ned er det ikke. Men det er umuligt at pløje noget ned i jorden uden at pløje jorden. Hver gang bonden gør noget ved jorden, *sker* der altså en bearbejdning af jorden.

Jordens bearbejdning kan finde sted i dybden og på overfladen. Det sidste sker bare ved tromling - og så med den flade fod. Som regel drejer det sig om at undgå at trykke og træde. Den *væsentlige* bearbejdning er den, der finder sted i dybden. Vi, som er på jorden, stikker noget ned i jorden: det er nok skabelonen for årtusinders bearbejdning af jorden. Hvad stikker vi ned, og hvorledes får vi det ned? Hvor langt kommer vi ned - kommer vi "rigtigt" i dybden, eller bliver vi "i overfladen"? Og - især - hvad sker der videre? Det er de spørgsmål, som udbreder spektret.

Redskaberne til bearbejdning af jorden er alligevel slående få sammenlignet med redskaberne til forarbejdning af det, som jorden giver. Forenklingen er ikke utålelig grov, når det hedder, at jorden kender ét redskab til sin egen bearbejdelse: ploven - resten er funktionelle varianter og genetiske aflæggere. Kornet derimod skal høstes, tærskes, drøftes, renses, males o.s.v., idet hver akt leder mod genstanden for den næste. Hver gang en anden form, andre omstændigheder, et andet anliggende: det

fordrer også redskaber, som er anderledes.

Jorden selv skifter ikke form, forandrer knapt tilgængelighed.

28-08-2004.